

Rassilise diskrimineerimise kõigi vormide kõrvaldamise rahvusvaheline konventsioon

Juurdepäas: üldine
22. september 2014

Originaal: ingliskeelne

Rassilise diskrimineerimise kõrvaldamise komitee

Lõppjärelused ühtse dokumendina esitatud Eesti 10. ja 11. perioodilise aruande kohta*

1. Komitee arutas ühtse dokumendina esitatud Eesti 10. ja 11. perioodilist aruannet (CERD/C/EST/10–11) 21. ja 22. augustil 2014 peetud 2311. ja 2312. istungil (CERD/C/SR.2311–2312) ja võttis 28. ja 29. augustil 2014 peetud 2321. ja 2322. istungil vastu allolevad lõppjärelused.

A. Sissejuhatus

2. Komitee kiidab osalisriiki ühtse 10. ja 11. perioodilise aruande õigeaegse esitamise eest. Komitee tervitab paljude sektorite esindatust delegatsioonis ja hindab delegatsiooni suuliselt antud ajakohastatud, aruannet täiendavat informatsiooni, arvestades raportööri poolt koostatud teemade nimekirja. Ühtlasi hindab komitee avameelset ja konstruktiivset dialoogi osalisriigiga.

B. Positiivsed aspektid

3. Komitee tervitab osalisriigi pingutusi oma poliitika, programmide ja haldusmeetmete muutmisel konventsiooni rakendamise eesmärgil, sealhulgas

a) Eesti lõimumiskava 2014–2020 vastuvõtmine, mis sisaldab sotsiaalset ja majanduslikku lõimumist,

b) Haridus- ja Teadusministeeriumi kaheaastane sihtprojekt roma ja sisserändajatest õpilaste haridusliku ja keelelise nõustamise kvaliteedi parandamiseks (projekt käivitatakse 2014. aasta lõpus).

4. Komitee tervitab ka diskrimineerimist puudutavate õigusaktide muutmist, näiteks

a) kodakondsuse seaduse muudatus (01.08.2012), millega lihtsustati naturalisatsioonimenetlust puuetega ja piiratud teovõimega isikute jaoks,

b) välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse muudatus (01.10.2010).

5. Komitee tervitab asjaolu, et pärast 8. ja 9. perioodilise aruande arutamist on osalisriik ratifitseerinud või ühinenud järgmiste rahvusvaheliste konventsioonidega:

* Vastu võetud komitee kaheksakümne viiendal istungjärgul (11.–29. august 2014).

- a) puuetega inimeste õiguste konventsiooni fakultatiivprotokolliga 30. mail 2012,
- b) laste kaasamist relvakonfliktidesse käsitleva lapse õiguste konventsiooni fakultatiivprotokolliga 12. veebruaril 2014.

C. Murettekitavad valdkonnad ja soovitused

Riiklik inimõiguste asutus

6. Kuigi komitee tunnustab õiguskantsleri ning soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku tööd, ei ole komitee rahul, et osalisriigis ei ole veel vastu võetud otsust asutada riiklik inimõiguste asutus (CERD/C/EST/CO/8–9, p. 10), mis oleks kooskõlas Pariisi põhimõtetega riiklike asutuste staatuse kohta (artikkel 2).

Meenutades üldist soovitust nr 17 (1994) riiklike asutuste asutamise kohta konventsiooni rakendamise hõlbustamiseks, kordab komitee, et osalisriik peaks jätkama koostööd kodanikuühiskonnaga, et asutada sõltumatu riiklik inimõiguste asutus, mis oleks kooskõlas Pariisi põhimõtetega (Peaassamblee resolutsioon 48/134).

Rassistlike organisatsioonide keeld ja rassistliku vaenu õhutamise tõkestamine

7. Komitee võtab arvesse osalisriigi delegatsiooni avaldust uute seaduseelnõude väljatöötamise kohta vihakuritegude kriminaliseerimiseks, kuid tunneb muret selle pärast, et karistusseadustikku ei ole sisse viidud rassistlike organisatsioonide ega rassilisel üleolekul või rassivihal põhinevate ideede levitamise keeldu ja et puudub seadusemuudatus, mis muudaks rassismist motiveeritud vaenu õhutavad avaldused seadusega karistatavaks rikkumiseks konventsiooni artikli 4 valguses. Lisaks ei ole komitee rahul, et 2011. aastal KarS § 151 lg 1 alusel määratud karistus (100-eurone rahaträhv) vaenu ja vägivalda õhutavate (artiklid 4, 5 ja 7) kommentaaride internetis avaldamise eest oli liiga leebe.

Meenutades üldist soovitust nr 35 (2013) rassistlikku vaenu õhutavate avalduste tõkestamise kohta, kordab komitee oma soovitusi, mille kohaselt peaks osalisriik

a) muutma oma kriminaalõiguse seadusi, sealhulgas kõrvaldama karistusseadustiku asjaomastest paragrahvidest tingimuslikkuse elemendid, et viia karistusseadustik kooskõlla konventsiooni artikliga 4. Selleks peaks osalisriik keelustama rassil põhinevat diskrimineerimist ja rassistlikku vaenu edendavad ja õhutavad organisatsioonid, muutma rassilistest põhjustest motiveeritud vaenu õhutamise, sealhulgas poliitilistes ja avalikes sõnavõttudes, seadusega karistatavaks rikkumiseks komitee üldises soovitus nr 35 märgitud asjaoludel ning tagama, et karistus selliste rikkumiste eest vastaks rikkumise raskusastmele,

b) ratifitseerima arvutikuritegevusvastase konventsiooni lisaprotokoll arvutisüsteemide kaudu rassismi ja ksenofoobia levitamise kriminaliseerimise kohta.

Rassilistest põhjustest tulenev motivatsioon kui raskendav asjaolu kriminaalõiguses

8. Komitee kordab oma muret, et rassilistest põhjustest tulenev motivatsioon ei ole Eesti kriminaalmenetluses üldjuhul raskendav asjaolu (artiklid 4 ja 6).

Samuti kordab komitee oma soovitust, et karistusseadustikku tuleks lisada spetsiaalne säte, mis tagaks, et kriminaalmenetluses arvestataks vaenu motivatsiooni raskendava asjaoluna, kooskõlas konventsiooni artikliga 4.

Integratsioonistrateegia

9. Komitee tunneb muret keele ülemäärase rõhutamise pärast integratsioonistrateegias, sealhulgas õiguskantsleri 2. juuli 2012. aasta algatuse pärast viia erakooliseadus kooskõlla igapäev

põhiseadusliku õigusega eestikeelsele õppele, mille tagajärjel toimub vene õppekeelega eragümnaasiumides 60% õppetööst eesti keeles, kusjuures viie õppeaine puhul on eestikeelne õpe kohustuslik (artiklid 4, 5 ja 6).

Komitee soovib, et osalisriik

- a) jätkaks oma riigikeele edendamise poliitikast karistuslike elementide kõrvaldamist ja looks Keeleinspeksiooni üle järelevalve tegemiseks tõhusa mehhanismi,
- b) eraldaks piisavaid vahendeid tõhusa metoodikaga tasuta keelekursuste senisest laialdasemaks võimaldamiseks, et vähemusrahvustesse kuuluvatel isikutel ja määramata kodakondsusega isikutel oleks võimalik täita eesti keele oskuse nõue, kuid samas oleks tagatud ka nende õigus saada õpet oma rahvusvähemuste keeltes,
- c) vaataks üle oma õigusaktid, mille alusel vähemusrahvuse keelt võib asjaajamiskeelena kasutada üksnes omavalitsusüksustes, kus vähemusrahvusesse kuuluvad Eesti kodanikud moodustavad poole elanikkonnast,
- d) tegeleks rahvusvähemuste enesemääratlemise vajadusega, lihtsustades asjakohaste haldusmeetmetega muu hulgas isanimede kasutamist,
- e) esitaks komiteele oma järgmises perioodilises aruandes täieliku hinnangu integratsioonistrateegia mõjude kohta.

Keeleoskusel põhinev diskrimineerimine

10. Komitee tunneb muret, et võrdse kohtlemise seadus keelab töötaja või tööle soovija diskrimineerimise näiteks rahvuse (etnilise kuuluvuse) alusel, kuid erinevat kohtlemist eesti keele oskuse tõttu ei peeta diskrimineerimiseks, kui selline kohtlemine on avaliku teenistuse seaduse või keeleseadusega lubatud. Komitee võtab arvesse 2014. aasta juunis jõustunud keeleseaduse muudatust, mille kohaselt saab alates 1. jaanuarist 2015 Keeleinspeksioon määrata rahatrahvi tööandjatele, kelle töötajatel on puudulik eesti keele oskus, kuid on ühtlasi mures eestlaste ja mitte-eestlaste tööhõive- ja sissetulekutaseme erinevuse pärast, sealhulgas keeleoskuse tõttu (artiklid 1, 4, 5 ja 6).

Komitee soovib, et osalisriik

- a) suurendaks püüdlusi tegeleda püsiva ebasoodsa olukorraga, millega rahvusvähemusgrupid silmitsi seisavad seoses keeleoskusest tingitud tööhõivemäära ja töötasuga, sealhulgas pakuks tööhõive valdkonnas tõhusamat keelekoolitust ja erimeetmeid palgalõhe vähendamiseks,
- b) tagaks, et tööhõivega seotud keeleoskuse nõuded põhineks mõistlikel ja objektiivsetel kriteeriumidel ning oleks seotud konkreetsete tööülesannete täitmise vajadusega,
- c) jätkaks tähelepanu pööramist kaitsetute gruppide kaudsele diskrimineerimisele, mida põhjustab riiklik poliitika.

Määratlemata kodakondsusega isikud

11. Komitee võtab arvesse, et määratlemata kodakondsusega isikute arv on kõnealusel perioodil vähenenud, kuid on jätkuvalt mures määratlemata kodakondsusega isikute suure hulga pärast. Samuti tunneb komitee muret, et 2011. aasta rahvaloenduse andmetel on osalisriigis 19 344 isikut, kelle rahvuslik päritolu on teadmata (artikkel 5).

Pidades silmas oma üldist soovitusi nr 30 (2004) mittekodanike diskrimineerimise kohta, soovib komitee osalisriigil

- a) suurendada püüdlusi määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähendamiseks, sealhulgas lühendada kodakondsuse saamise menetlusaega,

- b) muuta naturalisatsiooni keeleoskuse nõuded leebemaks, eelkõige eakate jaoks,
- c) muuta naturalisatsiooninõuded veelgi leebemaks alla 15-aastaste isikute jaoks,
- d) parandada huvigruppide teadlikkust kodakondsusest ja kehtestada mehhanismid, mis aitaksid riiklikel ja kohalikel asutustel kodakondsuseta isikuid tõhusalt tuvastada,
- e) kaaluda kodakondsuseta isikute staatuse konventsiooni ja kodakondsuse vähendamise konventsiooni ratifitseerimist.

Vanglapopulatsioon

12. Komitee tunneb muret selle pärast, et vanglates on suur hulk mitte-eestlasi, sealhulgas märkimisväärne hulk määratlemata kodakondsusega isikuid. Samuti tunneb komitee muret, et vanglad ja parandusasutused keelduvad vastu võtmast ja tõlkimast kinnipeetavate muus kui riigikeeles koostatud kaebusi, mis võib piirata rahvusvähemustest kinnipeetavate võimalusi esitada suulisi ja kirjalikke kaebusi (artiklid 2, 5 ja 6).

Komitee soovib osalisriigil tagada, et kinnipeetavaid ei diskrimineeritaks ebapiisava eesti keele oskuse alusel ja et kinnipeetavaid ei karistataks haldus- ega distsiplinaarkorras ebapiisava eesti keele oskuse tõttu.

Roma laste haridus

13. Komitee võtab arvesse 2014. aasta lõpus käivitavat projekti roma laste hariduse kvaliteedi parandamiseks, kuid on mures, et umbes 500-liikmelisest roma populatsioonist on vaid 32 õpilast, kellest ebaproportsionaalne arv on paigutatud erikoolidesse (artiklid 2 ja 5).

Tuletades meelde oma üldist soovitusi nr 27 (2000) romade mittediskrimineerimise kohta, soovib komitee osalisriigil

- a) tagada kõikidele roma lastele kvaliteetne haridus ja tavakoolidesse lõimumine,
- b) hinnata, kui palju roma lapsi omandavad haridust gümnaasiumiastmes, ja tegeleda roma laste koolist väljalangemise probleemiga.

Rahvusvähemuste osalemine avalikus ja poliitilises elus

14. Komitee muretsseb rahvusvähemuste vähesel osalusel pärast osalisriigi avalikus ja poliitilises elus, sealhulgas parlamendis ja kohalike omavalitsuste asutustes (artikkel 5).

Arvestades asjaolu, et rahvusvähemuste ühiskondlik ja poliitiline lõimumine on Eesti integratsioonistrateegia üks eesmärk, kordab komitee oma soovitusi, et osalisriik kahekordistaks oma püüdeid rahvusvähemuste suurema osaluse tagamiseks avalikus elus, kaasa arvatud parlamendis, ning astuks samme, et tagada rahvusvähemuste osalus kõikidel võimutasanditel.

Samuti soovib komitee Eesti ametiasutustel tugevdada koostööd Rahvusvähemuste Kultuurinõukojaga.

Rassilist diskrimineerimist puudutavad kaebused

15. Komitee tunneb muret, et Politsei- ja Piirivalveameti ja Kaitsepolitsei ametnike vastu ei ole esitatud kaebusi seoses rassismi, rassilise diskrimineerimise, ksenofoobia ja muude vaenu vormidega ning et etnilise kuuluvuse ja rassi alusel diskrimineerimist puudutavaid kaebusi on vähe uuritud (artiklid 5, 6 ja 7).

Tuletades meelde oma üldist soovitusi nr 31 (2005) rassilise diskrimineerimise ennetamise kohta kriminaalõigussüsteemi korraldamisel ja toimimisel, kordab komitee oma soovitusi, et osalisriik peaks

a) kontrollima, ega kaebuste vähese hulga põhjuseks ei ole ohvrite vähene teadlikkus oma õigustest, kartus kättemaksu ees, piiratud juurdepääs kättesaadavatele abinõudele, usaldamatus politsei ja kohtuasutuste vastu või ametivõimude tähelepanu või tundlikkus rassilise diskrimineerimise juhtumite suhtes,

b) vaadata üle ohvritele kättesaadavad õiguskaitsevahendid kahjuhüvitise taotlemiseks, veendumaks nende tõhususes,

c) kaaluda lepitusmenetluse laiendamist ka rassilise diskrimineerimise juhtumitele, kui see on kohane, muuta õiguskantsleri seadust selliselt, et kohustada vaidluse mõlemad pooli lepitusmenetluses osalema, ja esitada komiteele järgmises perioodilises aruandes informatsiooni lepitusmenetluse juhtumite hulga ja tulemuste kohta,

d) jätkata teadlikkuse parandamist konventsiooni ja rassilist diskrimineerimist käsitlevate karistusseadustiku sätete kohta.

Andmed rassilise diskrimineerimise juhtumite kohta

16. Komitee tunneb muret, et kõnealuse perioodi kohta puuduvad andmed diskrimineerimise kohta rassi ja etnilise kuuluvuse alusel, samuti ei ole kõnealusel perioodil registreeritud KarS §-de 151–153 järgi klassifitseeritavaid kuritegusid (artiklid 5, 6 ja 7).

Meenutades oma parandatud aruandlusjuhiseid (CERD/C/2007/1, p 10 ja 12), soovib komitee osalisriigil mitmekesiselt andmekogumistegevust ning isikute ja gruppide anonüümsuse ja enesemääratluse alusel esitada adekvaatne empiiriline alus tegevuskordade jaoks, millega tõhustada kõigi konventsioonis sätestatud õiguste võrdset kasutamist, ja tuletab meelde, et usaldusväärset ning üksikasjalikku informatsiooni on vaja, et tegevuskordi jälgida ja neid vähemusrahvuste seisukohast hinnata ning hinnata konventsiooni rakendamist.

Komitee palub osalisriigil esitada järgmises aruandes ajakohane teave ja statistika rassilise diskrimineerimise juhtumite ja nende kohta esitatud kaebuste kohta ning otsuste kohta, mis on langetatud kriminaal-, tsiviil- või halduskohtumenetluses või mille on teinud riiklik inimõiguste asutus, samuti ohvritele võimaldatud kompensatsiooni ja muu hüvituse kohta.

D. Muud soovitused

Muude lepingute ratifitseerimine

17. Kõigi inimõiguste jagamatust arvestades julgustab komitee osalisriiki kaaluma liitumist veel ratifitseerimata rahvusvaheliste inimõigustealaste lepingutega, eriti nende lepingutega, mille sätted avaldavad otsest mõju kogukodadele, mis võivad kannatada rassilise diskrimineerimise all, näiteks võõrtöötajate ja nende pereliikmete õiguste kaitse rahvusvaheline konventsioon (1990), majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvahelise pakti fakultatiivprotokollid (2008), konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta (1999), kõigi isikute kaitsmist kadunuks jääma sundimise eest käsitlev rahvusvaheline konventsioon (2006), UNESCO konventsioon diskrimineerimise vastu hariduses (1960), kodakondsuseta isikute staatuse konventsioon (1954), kodakondsusetuse vähendamise konventsioon (1961) ja arvutikuritegevusvastase konventsiooni lisaprotokoll arvutisüsteemide kaudu rassismi ja ksenofoobia levitamise kriminaliseerimise kohta (2003).

Durbani deklaratsiooni ja tegevusprogrammi järelmeetmed

18. Arvestades oma üldist soovitusi nr 33 (2009) Durbani järelkonverentsi meetmete kohta, soovib komitee osalisriigil konventsiooni riiklikus õiguskorras rakendamisel viia ellu Durbani deklaratsioon ja tegevusprogramm, mis võeti vastu 2001. aasta septembris maailmakonverentsil rassismi, rassilise diskrimineerimise, ksenofoobia ja seotud sallimatuse vastu, võttes arvesse

2009. aasta aprillis Genfis peetud Durbanis järelkonverentsi lõppdokumenti. Komitee palub, et osalisriik lisaks järgmisesse perioodilisse aruandesse konkreetse teabe tegevuskavade ja muude meetmete kohta, mida on rakendatud Durbanis deklaratsiooni ja tegevusprogrammi täitmiseks riiklikul tasandil.

Konsultatsioonid kodanikuühiskonna organisatsioonidega

19. Komitee soovib osalisriigil laiendada dialoogi inimõiguste kaitse valdkonnas tegutsevate kodanikuühiskonna organisatsioonidega, eriti rassilise diskrimineerimise vastu võitlemisel, et kajastada seonduvate teemade mitmekesisust osalisriigis järgmise perioodilise aruande ja käesolevatele lõppjäreldustele vastuse ettevalmistamisel.

Konventsiooni artikli 8 lõike 6 parandus

20. Komitee kordab eelmistes lõppjäreldustes sisaldunud soovitusi, et osalisriik ratifitseeriks konventsiooni artikli 8 lõike 6 paranduse, mis võeti vastu 15. jaanuaril 1992 konventsiooni osalisriikide neljateistkümnendal kohtumisel ja mille Peaassamblee kinnitas 16. detsembril 1992 resolutsiooniga nr 47/111.

Levitamine

21. Komitee soovib osalisriigil teha oma aruanded ja komitee tähelepanekud nende aruannete kohta avalikkusele kättesaadavaks nende esitamise ajal riigikeeles ja muudes tavapäraselt kasutatavates keeltes, sealhulgas vene keeles.

Ülevaadokument

22. Arvestades, et osalisriik esitas oma ülevaadetokumendi aastal 2001, õhutab komitee osalisriiki esitama selle uuendatud versiooni, mis vastaks rahvusvaheliste inimõiguslaste lepingute alusel kehtestatud ühtsetele aruandlusjuhiste, eriti nendele, mis puudutavad ülevaadetokumendi, nagu need inimõiguste lepingute organite komiteesisesel viiendal kohtumisel 2006. aasta juunis heaks kiideti (HRI/MC/2006/3).

Lõppjärelduste järelmeetmed

23. Konventsiooni artikli 9 lõike 1 ja selle parandatud kodukorra 65. reegli alusel palub komitee osalisriigil esitada ühe aasta jooksul pärast käesolevate lõppjärelduste kinnitamist informatsiooni punktides 7, 8 ja 13 nimetatud soovitude rakendamise kohta.

Eriliselt olulised sätted

24. Komitee soovib juhtida osalisriigi tähelepanu ka punktides 9, 11 ja 16 nimetatud soovitude erilisele olulisusele ning palub osalisriigil esitada oma järgmises perioodilises aruandes üksikasjalik teave konkreetsete meetmete kohta, mida on nende soovitude täitmiseks rakendatud.

Järgmise perioodilise aruande koostamine

25. Komitee soovib osalisriigil esitada oma 12. ja 13. perioodiline aruanne ühtse dokumendina 29. augustiks 2018, arvestades aruandlusjuhiseid, mille komitee kinnitas oma seitsmekümne esimesel istungjärgul (CERD/C/2007/1), ja käsitleda kõiki punkte, mis on tõstatatud käesolevates lõppjäreldustes. Komitee õhutab osalisriiki pidama kinni lepinguid käsitlevatele aruannetele kehtestatud 40-leheküljelisest piirangust ja tavapärasele ülevaadetokumendile kehtestatud 60–80-leheküljelisest piirangust (vt HRI/GEN.2/Rev.6, ptk I, p 19).